

tiszteleteket sokkal szorgalmasabban látogatják, mint az ortodoxianak legbuzgóbb tanítványai?" Nem akarunk az angol unitáriusok hitkincséből magunknak tőkét csinálni. Különb is ki tudja nálunk hogy esnék ki a hasonlító számítás. De mint a francia liberalis protestánsoknak az unitarizmus iránt mindannyiszor tanusítani szokott rokonszenvének egy újabb jelét, örömmel jegyezzük fel a Renaissance e nyilatkozatát is.

cz.

LEVELEZÉS.

Egyesült Államok. Cambridge, nov. 19. 1881.

Kedves Kovács ur!

Mindkét levelét vettem, s mondhatom, hogy nagy örömet okoztak nekem. Hogy egyházi képviselő tanácsosnak megválasztottak, az igen megtisztelő reám nézve, és e tiszteletbeli czímet mindig nagyra fogom becsülni. Elismerésem jeléül rövid idő múlva írni fogok az igen tisztelt és szeretett Ferencz József püspök urnak is, kinek addig is adja át tiszteletteljes üdvözlőmet. Némileg megszügyenítve érzem magam, hogy az én csekély adományomnak, melyet a múlt nyáron utazásra szánt pénzből a magam megrövidítése nélkül takarítottam meg, oly nagy becsét tulajdonítottak. Remélem, hogy nem sokára még egy keveset küldhetek, *) mely az előbbi annyira kiegészíti, hogy kis mértékben valamire hasznosítani lehet. De nekem ennél sokkal nagyobb reményem van, s erősen bizom, hogy nem is fogok megcsalatozni.

Október 5-én, egy héttel hazaérkezésem után, a „Legrégibb unitárius egyházzól“ felolvasást tartottam Princetonban a „Papok intézete“ társulata előtt. Az erről való tudósítást, azt hiszem, eddig lapjainkból olvasta. Felolvasóm oly lelkes fogadtatásban részesült, s akkora érdekeltséget ébresztett fel, a mi rám nézve egészen váratlan és meglepő volt. Az előidézett hatás arra indított engem, hogy az önök ügyét egy az e czélra összehívott nyilvános nagy gyűlésben terjesszem elő abból a kilátásból, hogy gyűjtünk egy olyan alapot, mely a „Channing“ tanári állomás fentartására elégséges legyen s azt állandóvá is tegyük. Addig is, míg ez megtörténék, a „Christian Register“-ben közlött cikksorozatom **) által az állandó érdekeltségről biztosítva vagyok. Ugy

*) Küldött is 5 font sterlinget, a mi béváltva tesz 59 frtot, s e szerint a múlt füzetben közölt 58 frt 50 krral az „Allen Henrik J.“ alap 117 frt 50 kr.

**) Ez érdekes cikksorozatra, — melyet a jövő évi első füzetünkben egész terjedelmében közölni fogunk, — nevezett lap a következő megjegyzést teszi: „Olvasóink figyelmét ezennel felhívjuk Allen tanárnak Erdélyről irt cikkére, mely egy igen fontos kérdést vet fel, t. i. Mit tehetünk magyar-honi hitrokonaink segélyezése érdekében? Mi hisszük, hogy a kérdés komoly figyelemben fog részesülni. Ime a kedvező alkalom a külföldi missiora, mely méltó érdeklődésünk- és lelkesülésünkre. A mi magyar hitrokonaink nem kérnek segélyt, de arra nagy mértékben szükségük van. Épen ezért irántuk való érdeklődésünket s rokonszenvünket mutassuk meg az által, hogy nevelési és vallási czéljaik kivételében hathatósan támogassuk. Mi reméljük, hogy ez új alkalomra meg lesz a tetemes anyagi segély. Allen tanár cikkei viszhangra találtak lapunk hasábjain, s óhajtjuk, hogy a szószékekről is hallhassuk ötet az említett ügyben.“

Szerk.

hiszem e cikkeket is olvasta már. Külön lenyomatban is megjelentek, s küldenői fogok egy néhány példányt.

Önnek az első levelét elküldöttem Tiszt. Hale Eduárd urnak, hogy a szives megemlékezését s üdvözlését egyenesen abból olvashassa; s hogy ő is segédkezett nyújtson nekem a fennebb említett czél kivitelére. Ugyane tárgyban levelet váltottam Dr. Bellows, new-yorki lelkésszel is, ki a legmelegebb pártfogásáról biztosított s mély érdeklődést tanusít az ügy iránt; ma délután pedig az „Amerikai Unitárius Társulat“ titkárával fogok találkozni Worcesterben, kinek a befolyása által, reméllem, szintén sokat lehet kivinni.

Szeretném, ha Ön véleményét megírná a következő tervemre, t. i. „hogy a Richmond Anna alapítványból még meglevő összeg egészítették ki a nevezett czélra (mondjuk 10,000 dollárra vagy 2,000 font sterlingre) s ez összeg kezelése bizatnék az „Amerikai Unitárius Társulatra“, mely aztán évenként annak 5% kamatját (500 dollart vagy 100 fontot) a bankár által utalványoztatná Kolozsvárra.“ Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy az összegnek ilyen biztos kezekbe leendő letéteményezése, itten olyan bizodalmat keltene az adakozókban, a melyet nem éreznének az olyan beruházásokban, a minők a távoli Erdélyben vannak; s a melyeknek a biztonságáról semmit sem tudhatnak, és talán félhetnek attól, hogy végre elveszne az adomány. Én, a mi tehetségemben áll, mindent megteszek, s bárminemű utasítást s véleményt szívesen fogadok s megnyugszom ajánlatába. Én igen sajnálnám, ha az én erdélyi látogatásom, a melyre mint életem egyik nagy kiváltságára és örömére tekintek vissza, nem eredményezne valamely állandó jót ottani nagyrabecsült és nemes barátaim számára. Vagyok stb.

Öszinte hive:
Allen József.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Az iskolázás jelene Angolországban.

Irta Felméri Lajos, Ph. D. a kolozsvári m. k. t. egyetemen a neveléstudomány tanára. Budapestén, 1881. I. II. köt. 262. és 386. lap.

Legelsőbben is örömröket fejezzük ki a felett, hogy szerző az angol iskolázást tette behatóbb tanulmányozás tárgyává s azzal a magyar közönséget részletesen megismertette. Ha vannak is hiányai elméletileg az angol nevelési rendszernek, de az kétségbe vonhatatlan, hogy sokkal inkább nevel az életnek, mint a német rendszer, a melyet eddig mindenben utánoztunk. Felméri művéből, melyben feladatát nagy elismeréssel méltó sikerrel oldotta meg, láthatjuk, hogy nem a németeknél van csupán az egyedül boldogító nevelési rendszer. Felméri az angol közoktatásügyi viszonyokat nem csupán könyvekből s értesítőkből tanulmányozta, hanem azoknak alapos megismerése végett Angliába ment, magával vevő nagy készültséget s szakismeretet, s így nem felületesen, hanem helyesen ítéli meg az angol népet és szellemet. Jeles művének egyik legnagyobb érdeme az adatok kimerítő gazdag-